Příloha č. 1

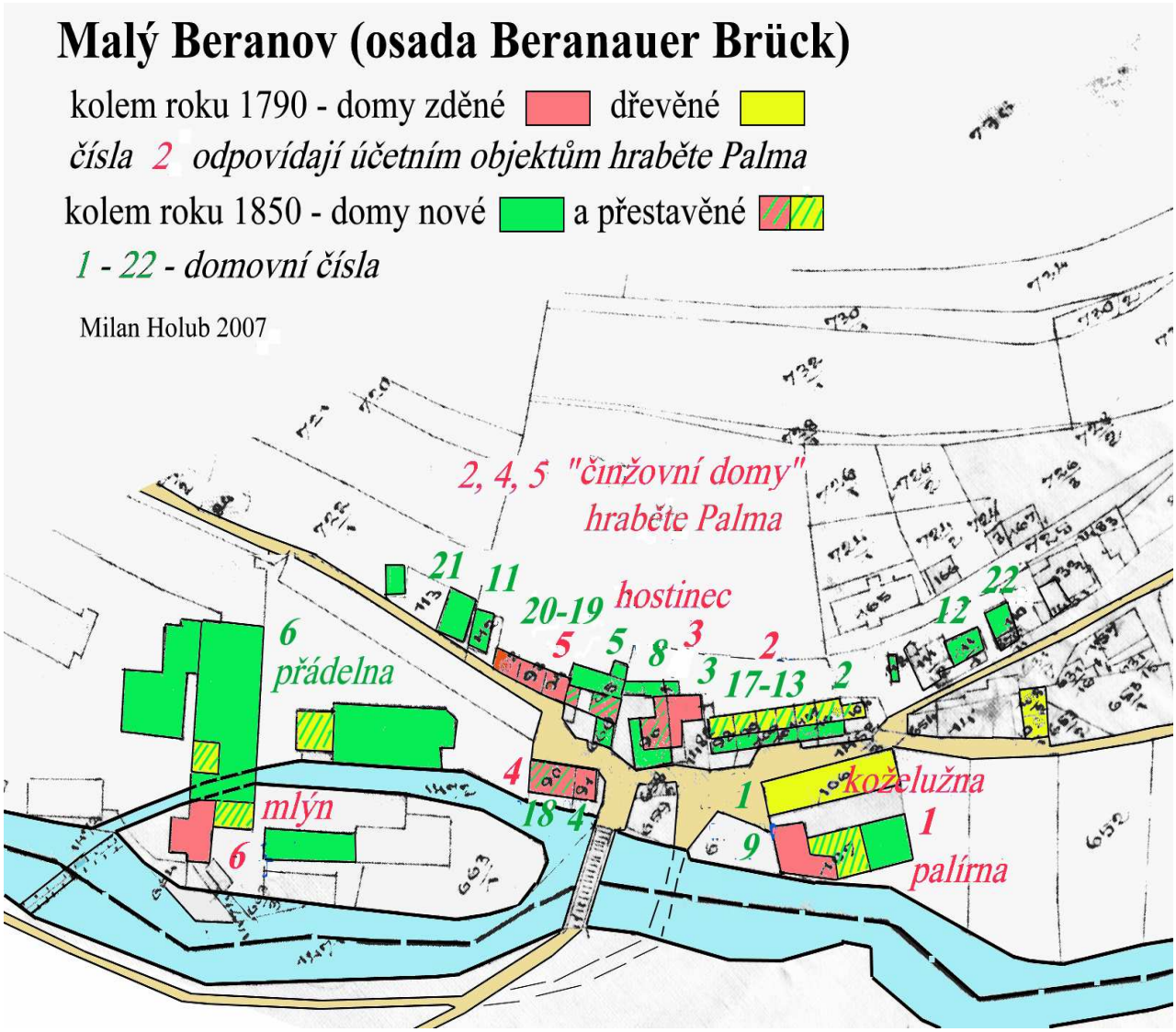
Malý Beranov (osada Beranauer Brück)
kolem roku 1790 - domy zděné dřevěné
čísla 2 odpovídají účetním objektům hraběte Palma
kolem roku 1850 - domy nové a přestavěné
1 - 22 - domovní čísla
Milan Holub 2007
2, 4, 5 "činžovní domy" hraběte Palma
hostinec
6 přádelna
mlýn
koželužna
palírna

Příloha č. 2

Textilní továrna v Malém Beranově jak měnila podobu i majitele během více než sta let.

archiv M. Holub

Nejstarší známé zobrazení textilky v Malém Beranově

(před rokem 1870)

Příloha č. 3

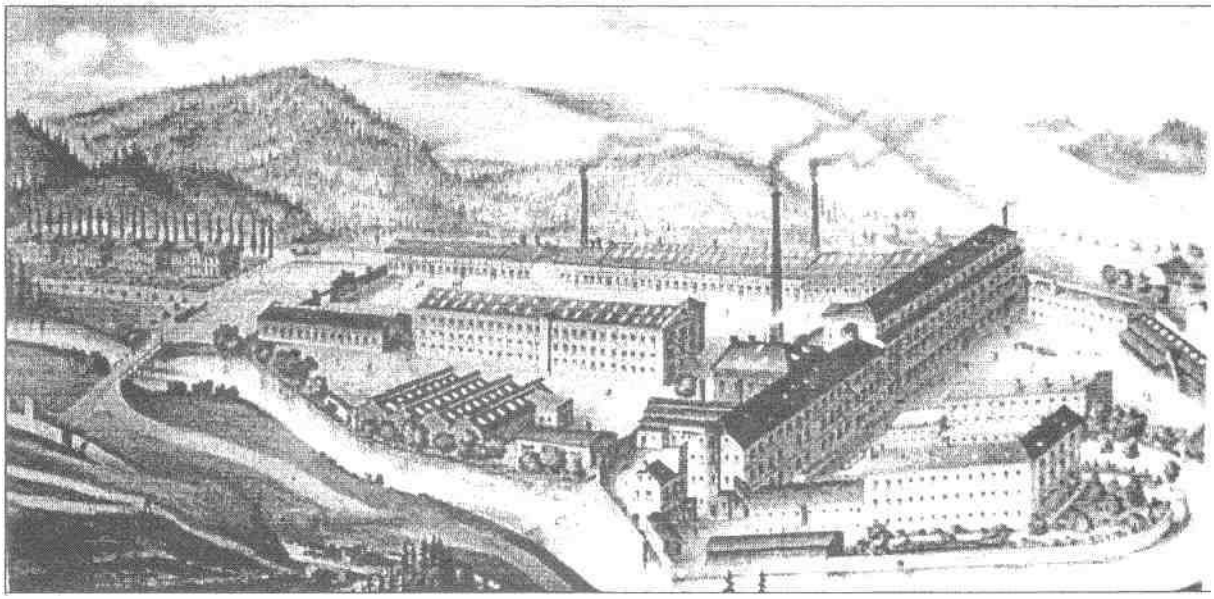

archiv M. Holub

Idealizovaná představa rozvoje továrny na sukno v Malém Beranově.

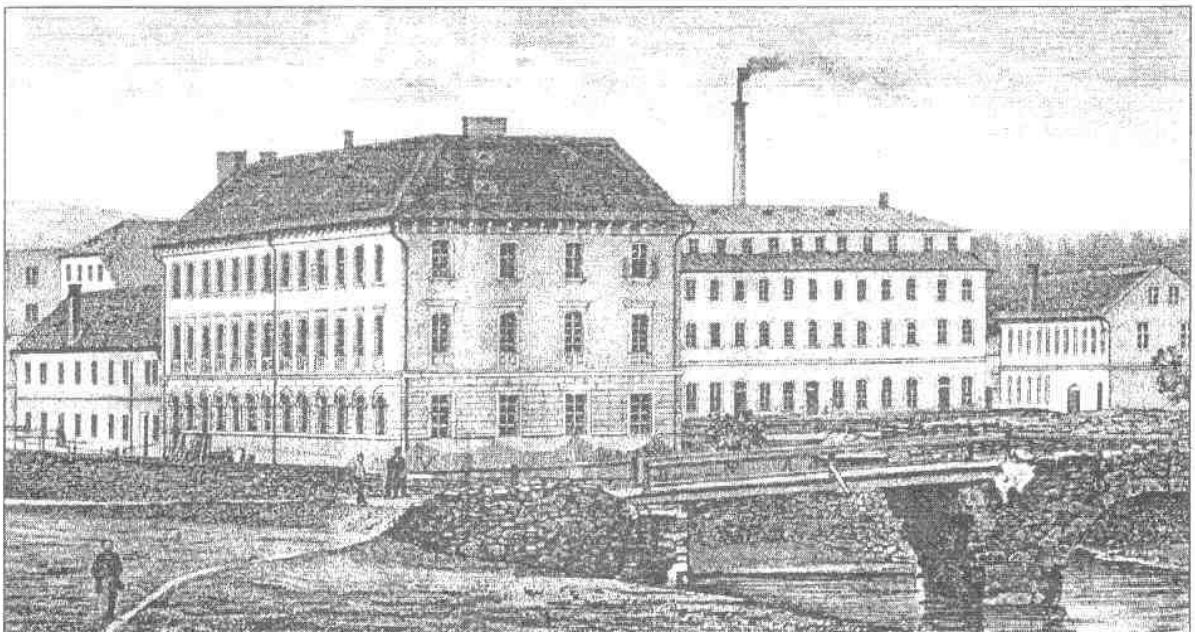

archiv M. Holub

Skutečnost mezi roku 1865 - 1870

Příloha č. 4

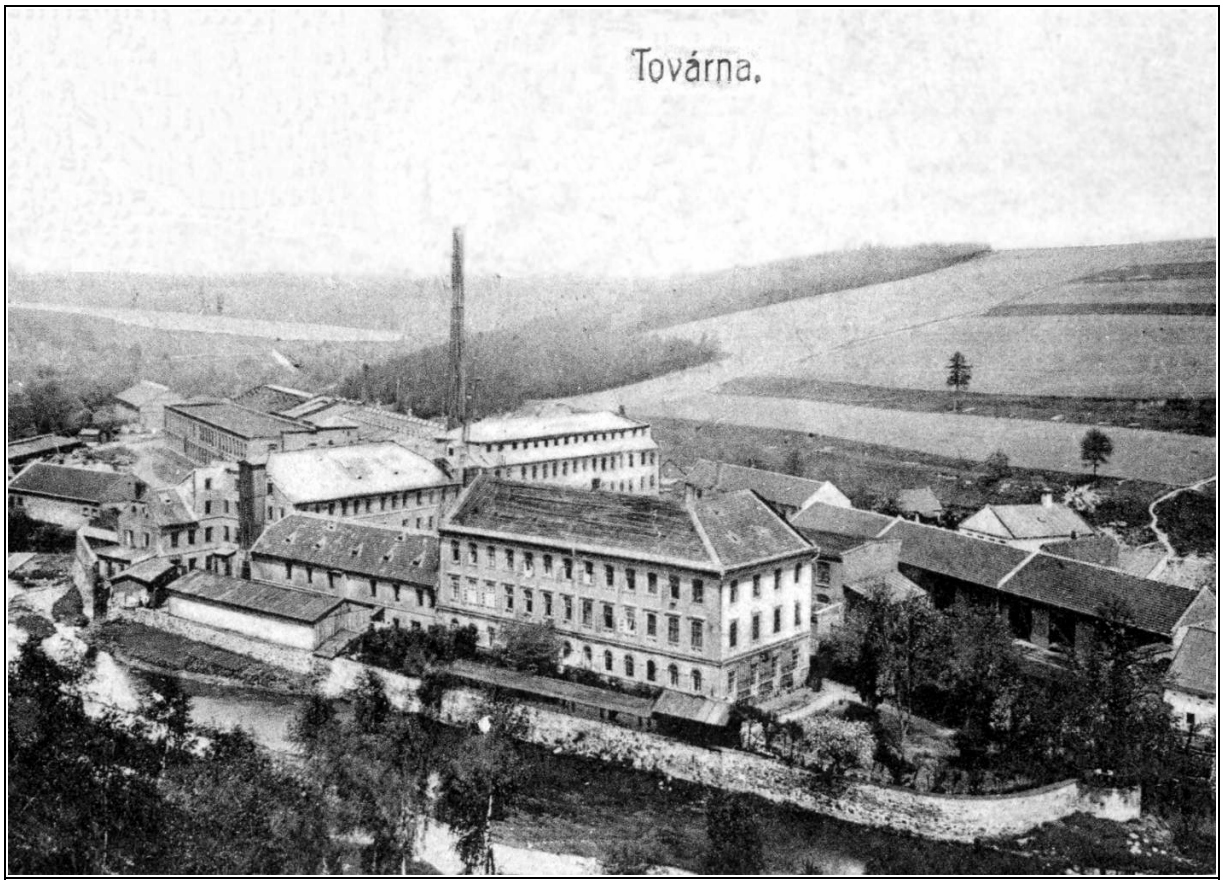

Archiv M. Holub

Textilní továrna před požárem (1893)

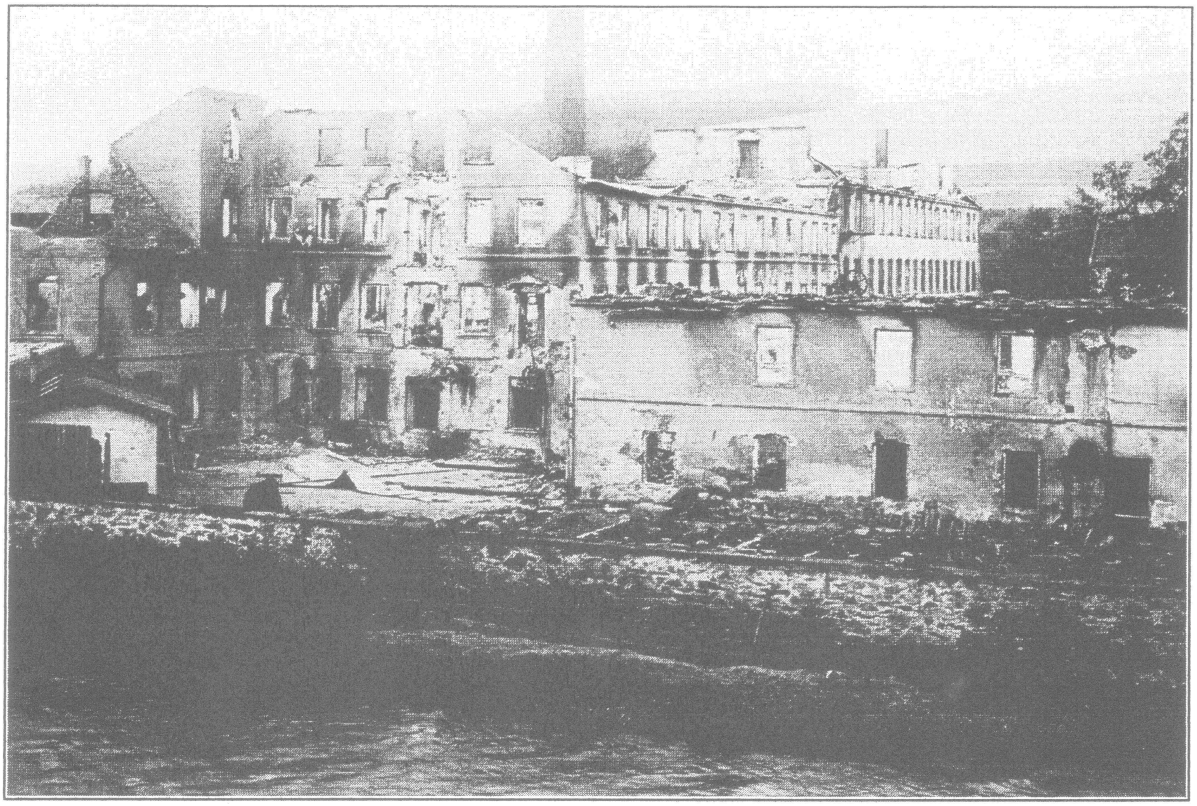

Maloberanovská textilka po požáru 20.4. 1893

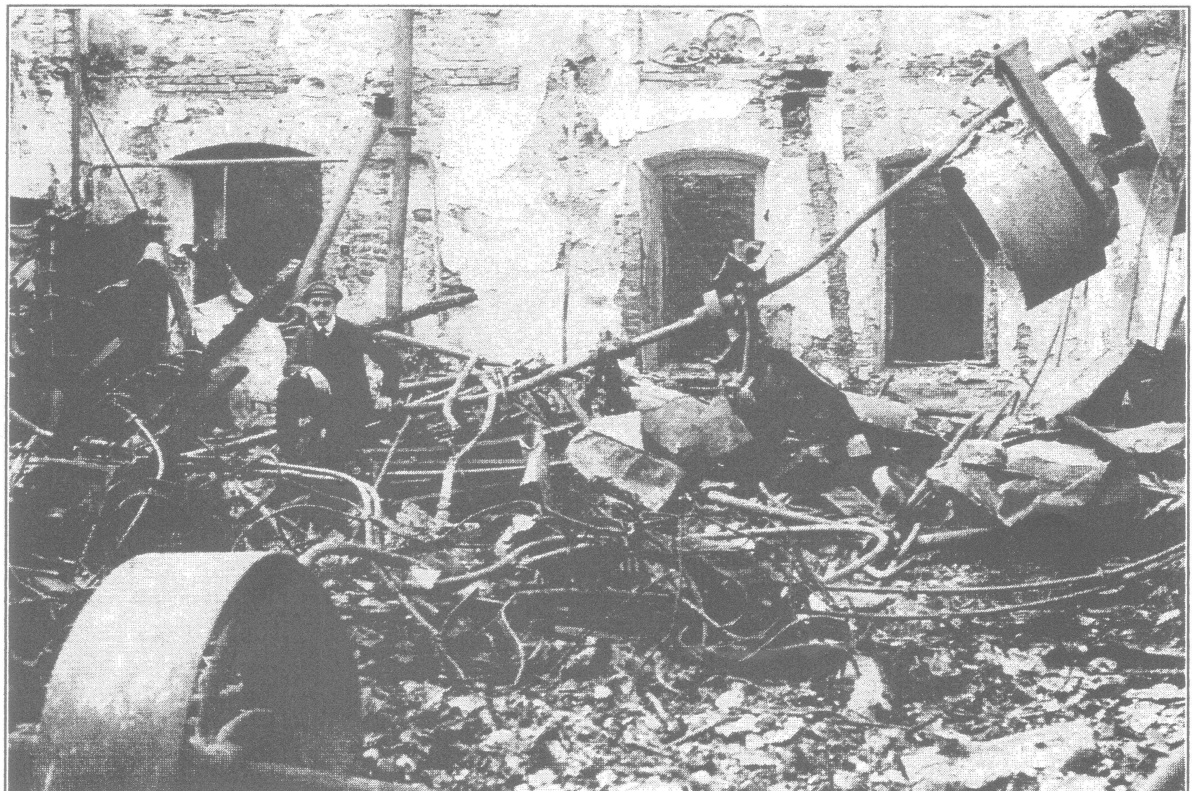

archiv M. Holub

Příloha č. 5

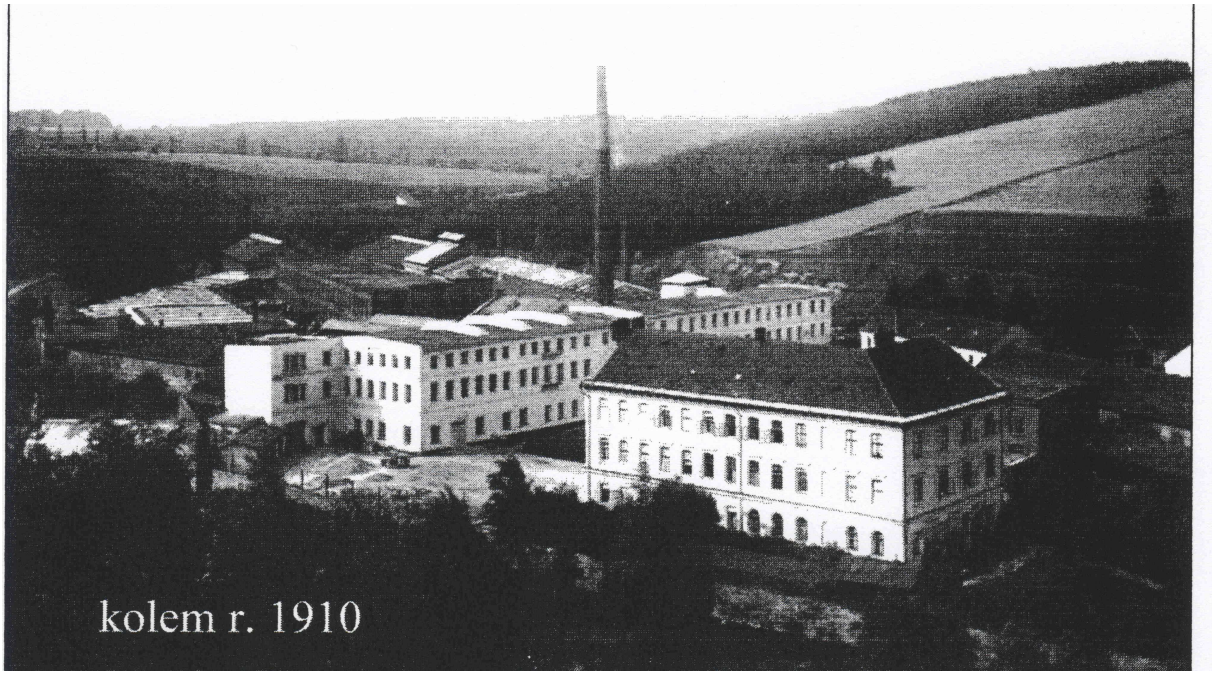

archiv M. Holub

Textilka po přestavbě (kolem roku 1910)

Příloha č. 6

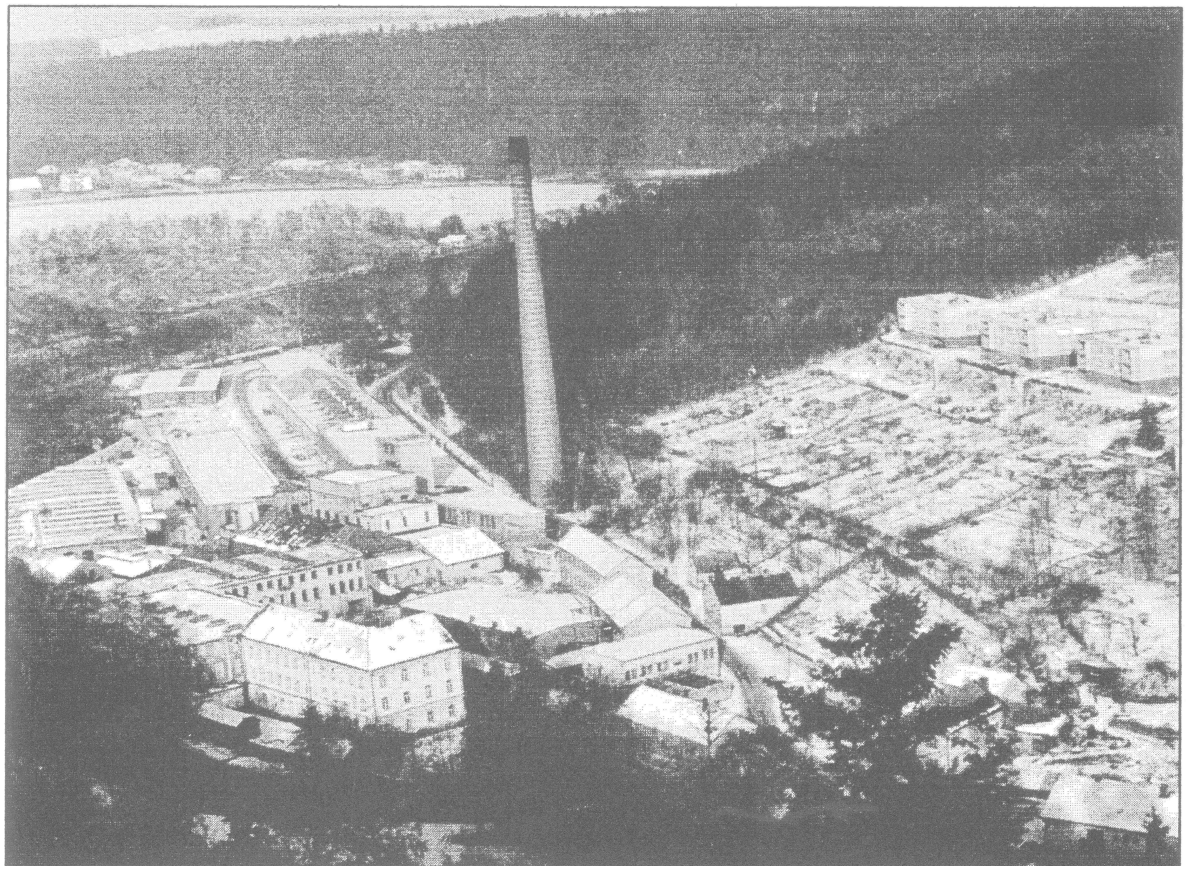

foto Zbyněk Holub, archiv M.Holub

Letecký snímek textilní továrny z roku 1981

Příloha č. 7

foto J. Kuncová-Zadražilová

Část textilní továrny v Malém Beranově, současná podoba. V bližší budově je dnes zřízena mateřská škola.

Příloha č. 8

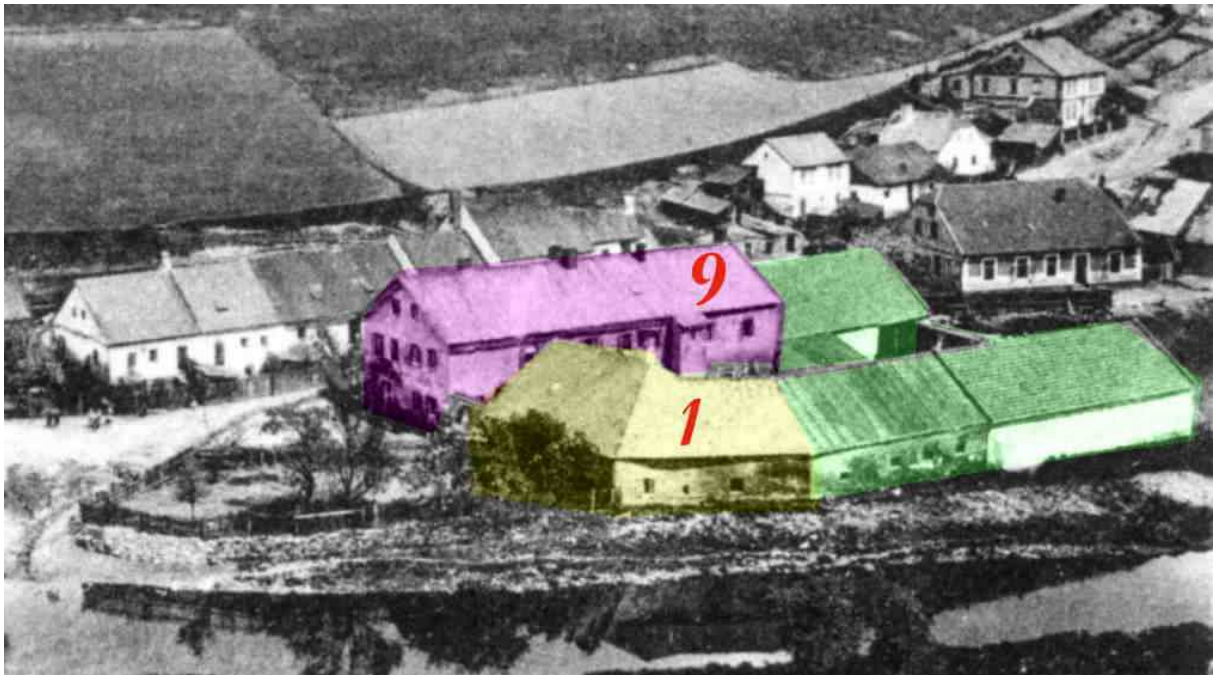

archiv M. Holub

Adlerův statek, pod č.p.9 bývalá palírna, později nájemní dům, pod č.p.1 koželužna, později bylo č.p. 1 přeneseno na jiný objekt, který již není zachycen. Zeleně jsou označeny hospodářské budovy.

Příloha č. 9

archiv M.Holub

Prvorepublikové (po roce 1933) procesí před Adlerovým statkem. Jelikož se jednalo o křesťanské procesí, zcela určitě se ho žádný člen rodiny Adlerů neúčastnil. Ale před vraty je vidět muže, který možná nosil jméno Adler.

Příloha č. 10

foto J. Kuncová-Zadražilová

Adlerův statek je dnes majetkem jiné rodiny. Holokaust z rodiny Adlerů nepřežil nikdo. Dům byl úplně zrekonstruován, ale podoba zůstává.

Příloha č.11

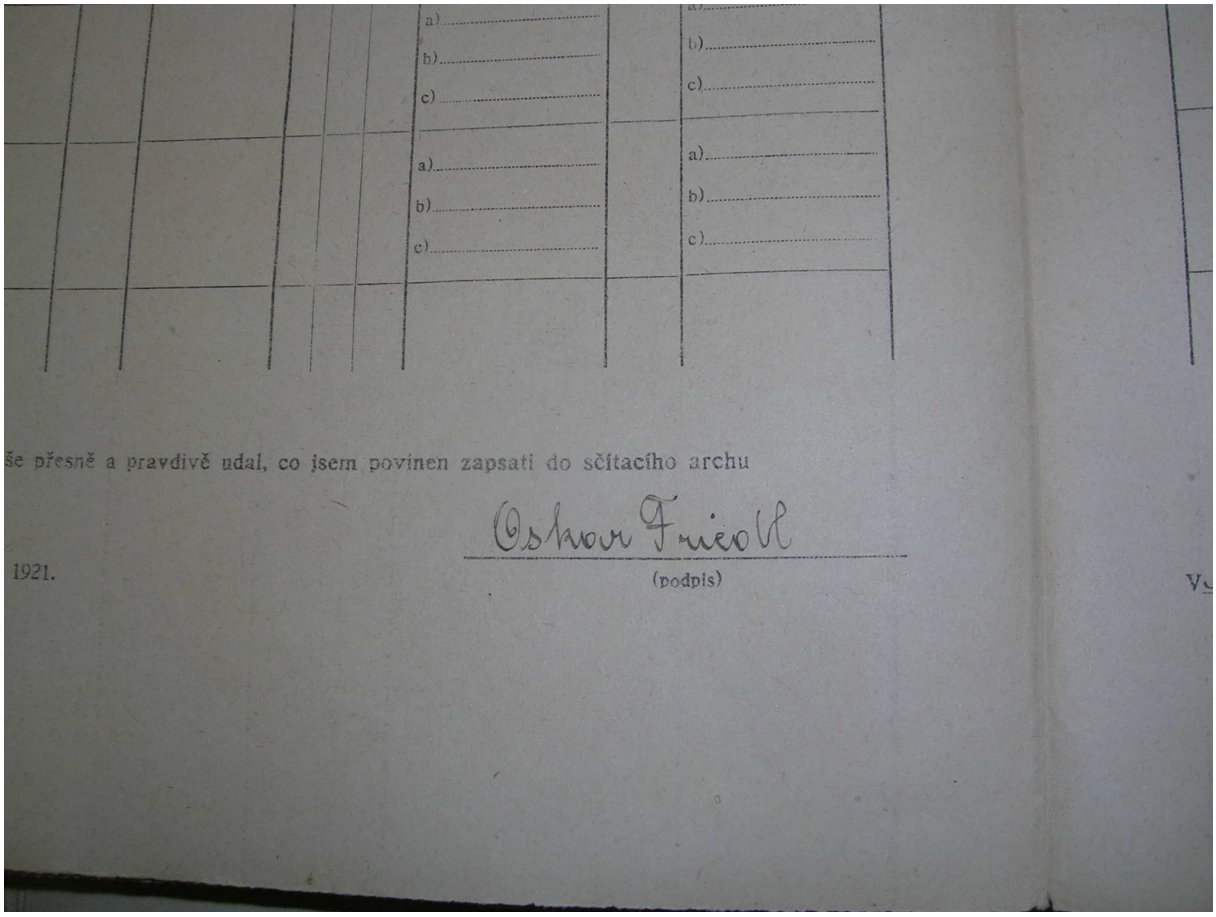

foto J. Kuncová-Zadražilová

Podpis Oskara Friedla z Malého Beranova v sčítacím archu z roku 1925

Příloha č. 12

Škola ve Velkém Beranově

archiv OÚ Velký Beranov

Fotografie bývalé školy ve Velkém Beranově ze 60. let 20. století

foto J. Kuncová-Zadražilová

Současná podoba první beranovské školy, dnes slouží k soukromému bydlení.

Druhá beranovská škola, která byla vystavěna po roce 1885. Až po roce 1901 bylo přistavěno první patro, jak je vidět na této fotografii

archiv OÚ Velký Beranov

Prvorepubliková pohlednice, kde je škola zachycena.

archiv OÚ Velký Beranov

Škola ve Velkém Beranově v 70. letech 20. století, v tu dobu zde fungovalo 9 tříd ZŠ. Za dvorkem byla vystavěna ještě jedna budova, protože tato nemohla tolik žáků pojmout. Druhá budova bohužel na fotografii zachycena není.

foto J. Kuncová-Zadražilová

Fotografie bývalé ZŠ ve Velkém Beranově. Dnes je tato budova opuštěna a hledá se vhodné uplatnění. Nějaký čas zde sídlil podnik Filtana. V současné době ale chybí investor, tak dům chátrá.

archiv OÚ Velký Beranov

V roce 1983 byla započata výstavba nové budovy ZŠ ve Velkém Beranově. Tato fotografie pochází z období výstavby.

foto J. Kuncová-Zadražilová

Devítiletá ZŠ ve Velkém Beranově v současnosti.

Příloha č. 13

Hostinec U zlaté hvězdy č.p.1

archiv OÚ Velký Beranov

Fotografie hostince, na štítě je letopočet 1901, to již hostinec Adlerům nepatřil.

Příloha č. 14

archiv OÚ Velký Beranov

Fotografie z druhé poloviny 20. století (přesný rok se mi nepodařilo zjistit). Nějaký čas ve staveni fungoval obchod se smíšeným zbožím.

Příloha č. 15

foto J. Kuncová-Zadražilová

Bývalý panský hostinec nese dnes.č.p.1 stejně, jako ve století 18.

Příloha č. 16

archiv OÚ Velký Beranov

Bývalá vinopalny a louhovna, dům č. 15. Na této fotografii již jako hostinec rodiny Doležalů někdy po roce 1921

Příloha č. 17

foto J. Kuncová-Zadražilová

Dnes je dům zcela přestavěn, ale pořád zde bydlí rodina Doležalů

Příloha č. 18

Židé v Jihlavě

Židé pravděpodobně procházeli Jihlavou již v raném středověku, protože zde vedla důležitá obchodní stezka, kterou známe jako stezka Haberská. První zmínky o židovském osídlení pochází až ze století 13., kdy byla již Jihlava královským městem a tudíž zde Židé mohli pobývat pod ochranou panovníka. V jihlavském archivu jsou uloženy dokumenty, ze kterých je možné mapovat pobyt Židů v Jihlavě a okolí:

1270

Václav I., král český a Přemysl, markrabě moravský, potvrzují Jihlavským občanům městské a horní právo, tzv. privilegium A. V 52. článku je zmínka o zákazu zastavovat kostelní mobiliář a o i Židům. Je pravděpodobné, že Židé tou dobou v Jihlavě pobývali a věnovali se především čile se rozvíjejícímu obchodu.

1290

Sepsána druhá velká listina jihlavského městského a horního práva, tzv. privilegium B, kde v odstaví 96. nazvané De iudeis je řešen pohlavní styk Židů s křesťany, což znovu potvrzuje domněnku o přítomnosti židovské komunity v Jihlavě.

1345

Karel, markrabě moravský, nařizuje listem občanům Jihlavy, aby přijaly do města všechny Židy, kteří o to požádají a ty potom vyjímá ze svazku ostatních Židů moravských, zvláště brněnských.[1]

1348

Brněnská městská kniha uvádí jako svědky dva jihlavské Židy, Schirnocha a jeho syna Benjamina.

[1] Originál listiny je uložen v jihlavském archivu pod inv. č. 21

1350

Kolem tohoto roku vzniká v Jihlavě židovská náboženská obec. Židé se usazují v západní části města, v ulici jsoucí od náměstí k minoritskému klášteru. V písemných pramenech je ulice uváděna jako Židovská, platea Judeorum.[2]

1353

Téměř celé město bylo zničeno velkým požárem, kterému padl za oběť i městský archiv. Plameny tak pohltily i zprávy o prvních Židech ve městě. Během obnovy městské zástavby došlo zřejmě i k výstavbě první synagogy na nároží dnešních ulic Židovské a Mrštíkovy a na protějším nároží ke zřízení lázně.

1359

Založeny nové městské knihy. První zápis o nejmenovaném Židovi byl pořízen v první knize už v roce 1359. Prvním jmenovaným byl témže roce Žid Henlaba.

1360

Nejdéle žijícím Židem v Jihlavě byl Isaak (1360 – 1390)

1364

V městské knize je uveden první židovský učitel Kacz.

1366

První zmínka o židovském rychtáři v Jihlavě.

1366 – 67

Učitelem na židovské škole byl Jesco.

1369

Od tohoto roku se v jihlavských městských knihách objevuje zvláštní skupiny zápisů tykající se židů, Acta Judeorum, a to až do roku 1416.

[2] Poprvé v první městské knize roku 1363

1376

Židovských rychtářem byl Peschlinus.

1378

6. července rychtář, purkmistr a přísežní města Jihlavy vyznávají, že Alžběta, vdova po Ditinu sladovníkovi, koupila za dvě kopy grošů pražských věčného a dědičného úroku na dvoře v Hruškových Dvorech od Jeklina Holcze a Isaaka žida, syna kdysi Barocha Žida.[3]

1410

Třebíčský opat zastavil svoji mitru u jihlavských Židů Jachyma a Judmanna za obnos 20 kop grošů.

1420

toho roku uvádí třetí městská kniha poslední zápisy o Židech v Jihlavě. Do té doby se v knihách objevilo celkem 57 jmen.

1421

6. dubna císař Zikmund potvrdil moravským Židům všechna jejich práva.

Zástavním držitelem Jihlavy se stal Albrecht II., zeť císaře Zikmunda, který toho roku vyhnal Židy z Rakouska.

1424 – 5

Na přelomu uvedených let byli židé vypuzení z Jihlavy a synagoga byl přeměněna na městský špitál. Důvodem byla údajná spolupráce s husity.

1427

1. února papež Martin V. dovolil Jihlavským, aby přeměnili židovskou synagogu na kapli božího Těla, Matky Boží a 10.000 mučedníků a zřídili tam jedno nebo dvě beneficie.[4]

24. dubna Albrecht II., vévoda rakouský a markrabě moravský, dal jihlavskou židovskou synagogu špitálu a chudým lidem tam bydlícím.[5]

[3] Listina uložena v jihlavském archivu pod inv. číslem 44.
[4] Listina uložena v jihlavském archivu pod inv. číslem 82.

1454

Král Ladislav Pohrobek vypověděl židy z moravských královských měst a znovu i z Jihlavy kam se někteří předtím vrátili. Na základě těchto protižidovských opatření se židé nesměli dalších čtyřech stoletích trvale usazoval v královských městech.

1462

Třetí jihlavská městská kniha uvádí jistou zahradu na Brtnickém předměstí jako propadlou zástavu v rukou židovského věřitele.

1463

Čtvrtá městská kniha uvádí Žida Maestellina, který držel v zástavě nárožní dům v dnešní Židovské ulici číslo 2.

1464

20. března král Jiří z Poděbrad žádá listem purkmistra a konšely jihlavské, aby zadrželi Žida Jakuba a podali mu zprávu.[6]

1504

Král Vladislav II. Jagellonský vypověděl Židy z Jihlavy.

1506

Sladovník Leopard Merbot realizoval v letech 1506 – 1511 stavbu kaple na místě židovské synagogy. Podle kroniky se zde sloužila mše už 13. prosince 1506.
Jihlavští si vymohli u krále Vladislava II. majestát o osvobození od Židů na věčné časy. Z této skutečnosti vyplývá, ž nějací Židé na přelomu 15. a16. století přece jenom v Jihlavě pobývali.

Polovina 16. století

Židé pobývali v Ježené, Telči, Polné, Třešti, Batelově, Puklicích, Brtnici a na trhy do Jihlavy přijížděli i ze vzdálenějších míst.

---

[5] Listina uložena v jihlavském archivu pod inv. číslem 83.
[6] Listina uložena v jihlavském archivu pod inv. číslem 158.

1576

Jihlavští kramáři si stěžovali na Židy z Třeště, Batelova a Úsobí, že se zúčastňují týdenních trhů ve městě a tím jim způsobují újmu.

1592

16. února byl jistý Žid pokřtěn v kostele sv. Jakuba v Jihlavě.

1648

Židu Joachimu Schwabovi z Votic byl povolen týdenní pobyt v Jihlavě. Jinak zde židé i nadále tajně podnikali a podle kronikáře „běhali po městě sem a tam."

1662

5. června purkmistr a rada města Tábor dosvědčují, že Žid Isak Beching řádně postoupil směnku či dlužní úpis Matina Kryšpína Gosky ze Saxenthalu, měšťaná a obchodníka v Jihlavě, z 19. června 1652 znějící na 2.365 zlatých ve prospěch paní Sylvie Kateřiny hraběnky Černínové, nyní markraběnky z Badenu, za odebranou vlnu, Valentinu Wenzelovi, obchodníku ve Schmiedebergu. (K listině je připojena Bechingova malá prstenová pečeť obdélného tvaru se značkou a hebrejským nápisem).[7]

1688 – 99

Rejstříky židovského mýta dokládají malou návštěvnost židů na trzích v Jihlavě.

1709

18. května byly v moravských městech nařízeny poplatky pro vstup židů na trhy. V roce 1725 činil poplatek v Jihlavě 15, později 17 krejcarů. Vstup byl povolen pouze bránou v ulici Matky Boží.

1717 – 47

Židům, a nejen jim- byl zakázán podomní prodej ve městech i na vesnicích s výjimkou ročních trhů.

[7] Listina je uložena v jihlavském archivu pod inv. číslem 802.

1775

Na jihlavském Panenském předměstí byla postavena zájezdní hospoda Holubník, navštěvovaná především židovskými obchodníky.[8]

1780

Žid Nathan Pinkas získal toho roku povolení zřídit v Jihlavě sklad tabáku. Jeho dcera Malka přestoupila 1785 ke katolíkům.

1789

Hospodu Holubník zakoupili manželé Johann a Theresia Smutny. Poprvé písemně doložena zdejší veřejná židovská kuchyně.

1793

Při stavebních úpravách hospody Holubník byla v přízemí zřízena zvláštní místnost, das Judenzimmer. Jde o první písemně doloženou novodobou židovkou modlitebnu v Jihlavě.

1794

V Jihlavě bylo 10.255 obyvatel, z toho 6.064 ve vnitřním městě.

1795

Žid Jakob Lichtenstern získal povolení k pobytu ve městě a k výrobě knotů do svící.

1809

9. ledna zemřel v Jihlavě Žid Johann Bondy z Lednice na Moravě, zakladatel židovské chudinské nadace, v níž pamatoval i na křesťanské chudé.

1816

Na gymnáziu v Jihlavě studoval první židovský student Moritz Lichtenstern.

1820

[8] Nacházela se v místě domu Žižkova 15, dnes Dělnický dům.

Do gymnázia přišli další židovští studenti. Moritz Baruch, Sebastian Lichtenstern a Max Beck z Třeště a Salomon Hoffmann z Polné.

1834

Na jihlavském Špitálském předměstí čp. 8 stála veřejná židovská kuchyně, kterou provozoval Norbert Frühauf.

1837

Jihlava měla 15.843 obyvatel, z toho 17 Židů.

1840

Pro nelegální pobyt byli z Jihlavy vypovězení Jakob Kohn z Jemnice, Epoch Kopperl z Třeště a Weissenstein z Brtnice.

1841

Jihlavu musel opustit židovský obchodník Salomon Schön, který se zde zdržoval bez povolení v krčmě Isaka Lederea. Magistrátem pak bylo zakázáno pronajímat židům byty a nocleh.

1846

Žid Isak Kern z Třeště koupil Kellerovu papírnu ve Starých horách a přestavěl ji na soukenickou továrnu.

V Jihlavě bylo 18.691 obyvatel, z toho 10.260 ve vnitřním městě.

1848

V Rakousko-Uhersku byl zrušen familiantský zákon, byla zrušena ghetta a toleranční daň. Židé získali svobodu pohybu a přístup do úřadů. V Jihlavě byl zaregistrováno 99 Židů.

1850

6. – 14. května došlo v Jihlavě k protižidovské bouři. Před domy byly zpívány Židům hanlivé a urážlivé písně. Situaci uklidnil až zásah jihlavské Národní gardy.

1854

První jednání o založení židovského hřbitova v Jihlavě. Do této doby se pohřbívalo v nedalekých Puklicích.

1856

Jihlavský židovský obchodní s vlnou Josef Morawitz či Morwitz, původem z Třeště, přebudoval Zlatomlýn na řece Jihlavě, pozdější Helenín, na textilní továrnu. Pro neshody s jihlavskou městskou radou výrobu nezahájil a roku 1860 továrnu prodal.

Jihlavou 13. dubna poprvé projíždí Bernard Mahler, otec hudebního skladatele Gustava Mahlera.

Zavedena úřední kniha: Záznam krátkodobého pobytu Židů v Jihlavě.

Požár v Kernově továrně ve Starých Horách.

1859 – 74

Zavedena kniha: Záznam židovských rodin bydlících v Jihlavě.

1859

Žádost o povolení Židovského náboženského spolku v Jihlavě.

1860

24. září se stal prvním jihlavských rabínem Dr. Joachim Jakob Unger.[9]

22. října se do Jihlavy natrvalo přistěhovala rodina hudebního skladatele Gustava Mahlera.[10]

Také byla založena židovská škola Israelitische Religionsschule v Hluboké ulici č. 8, ve třetím poschodí. Vyučujícím byl rabín Unger.

Morawitzovu textilní továnu koupila brněnská firma Schmal & Löw a současně zahájila výstavbu prvních domků pro úředníky a dělníky nazvanou Kolonie Františka Josefa I., dnes Helenín.

1861

Pořízen soupis Židů bydlících v Jihlavě. Celkem 614 osob, z toho ve vnitřním městě 508, na předměstích 98 a v Dřevěnýc Mlýnech 8. Nejvíce osob přišlo z Brtnice – 127. Největší zastoupení měli obchodníci – 102.

[9] Narozen 25.11.1826 v Maďarsku, zemřel v Jihlavě 16.10.1912.

[10] Zajímavé dokumenty z jeho dětství jsou uloženy v jihlavském archivu.

25. dubna téhož roku byl c.k. místodržitelstvím v Jihlavě povolen Židovský náboženský spolek, Cultusverein. Prvním předsedou se stal Moritz Baruch, který se přistěhoval z Třeště.

1862

17. února došlo k povýšení spolku na Židovskou náboženskou obec, Cultusgemeinde. Prvním předsedou byl Elias Hellmann, obchodník původem z Humpolce (ve funkci 1862 – 1873)

Také byla založena nadace Johanna Salomona na zřízení porodnice.

1863

9. září došlo k slavnostnímu vysvěcení nové synagogy v dnešní Benešově ulici. Stavba probíhala v letech 1862-63 dle plánů stavitele Alexandra Theurera, schválených městským stavitelem Eduardem Rathauskym.

1864

V Dřevěných Mlýnech byla postavena J.L. Salzerem továrna a stuhy prýmky.

1864 – 92

Zavedena kniha Záznam dokumentů přistěhovalých Židů do Jihlavy.

1866

Protižidovské bouře v Jihlavě

Ustanoven Spolek izraelských žen, Israelitischer Frauenverein, oficiálně schválen až 20. srpna 1877. Předsedkyní Johanna Unger, manželka rabína. Členů bylo 175, později až 250.

1867

27. října jihlavský rabín Unger a Židovská náboženská obec intervenovali u městské rady ve věci židovského hřbitova. Mimo jiné uvedli, že v Jihlavě zemřelo roku 1862 celkem 5 souvěrců, 1863 – 3, 1864 – 9, 1865 – 12, 1866 – 7 a za necelý rok 1867 už 18 osob.

21. prosince získali Židé v Rakousko-Uhersku Prosincovou ústavou naprostou rovnoprávnost.

1869

Slavnostní otevření židovského hřbitova v Jihlavě v dnešní ulici U Cvičiště. Obřadní síň navrhl jihlavský stavitel Eduard Rathausy. První obřad se zemřelou Rosalií Schulhof se konal 20. prosince 1870

1870

Založeno Pohřební bratrstvo, Chevra Kadiša.

Adolf Löw a Freidrich Schmal koupili od švýcarské firmy Hoffmann-Goenner a spol. textilní továrnu v Malém Beranově. Později Schmal ze zdravotních důvodů firmu opustil.

20. června se na jihlavské radnici uskutečnil první občanský sňatek v Rakousko-Uhersku. Oddána byla Židovka Gabriela Pick z Jihlavy a ing. Eduard Miller.

U hlavního nádraží postavil Jonas Schindler velkou parní pilu.

Také do roku 1870 se datuje neúspěšný pokus JUDr. Aloise Kominika a Julia Urbacha o založení Českožidovského spolku v Jihlavě.

1871

Kraus a Lackenbacher založili továrnu na obuv.

1872

V tomto roce došlo k první známé stávce dělníků v Löwových továrnách v Heleníně a Malém Beranově.

1873

Předsedou Židovské náboženské obce se stal Adolf Lieblich.

1874

Lazar Weiss a Simon Feldmann založili na Špitálském předměstí lihovar.

1877

Samuel Redlich přebudoval starou Höckovu koželužnu na továrnu na zpracování kůží.

1880

V Jihlavě bylo 21.607 obyvatel, z toho 11.692 ve vnitřní městě, Židů celkem 1.400.

David Kohn a syn založili továrnu na koberce.

Franz Miller, nájemce velkostatku Rantířov do roku 1905, koupil hospodu Zum Bergmann v Hluboké ulici a přestavěl ji na Sängerhalle, pěvecký či hudební sál. Dále nechal postavit velký nájemní dům na místě bývalé první synagogy v Mrštíkově ulici přestavěl na hostinec.

1889

26. června bylo oficiálně povoleno Pohřební bratrstvo, Chevra Kadiša. Předsedou Heinrich Pokorny.

1891

Postupně byla zakládána celá řada různých nadací: Chudinská Emanuela Subaka a Kateřiny Baruch, Náboženská Emanuela Subaka, Theresy Weiss a Emanuela a Amalie Theiner. Na podporu vzdělání nadace Adolfa Leblicha a Jakoba Epsteina a na sociální účely, pro válečné sirotky, nadace Theodora Kerna.

1893

A.Löwenstein založil továrnu na výrobu obuvi v dnešní Tovární ulici.

1895

15. února se podle nových statut rozšířila působnost zdejší Židovské náboženské obce na celý soudní okres Jihlava, tj. na dalších 31 obcí. Předsedou se stal Adolf Lieblich. V roce 1900 bylo registrováno celkem 1.581 souvěrců v 11 obcích včetně Jihlavy.

1896

V tomto roce byl založen synagogální pěvecký spolek Schier Zion. Prvním vedoucím Gustav Hellmann. Soubor míval až 150 členů.

1899

Na Heulose byla založena továrna Ehrlich a spol. na výrobu pleteného zboží, od roku 1913 byl majitelem Emil Seidner (později Modeta).

1900

V Jihlavě bylo 24.387 obyvatel, z toho 11.005 ve vnitřním městě, Židů celkem 1.468.

1904

11. prosince byla slavnostně otevřena a vysvěcena nová obřadní síň na židovském hřbitově v Jihlavě.

1905

Byl postaven hotel Grand v Jihlavě. Podle stavebních plánů měl mít název Central. Prvním hoteliérem se stal Karl Ehrenhöfer a potom Ervin Eduard Schulz, který roku 1944 zahynul v koncentračním táboře.

1906

24. září byl založen Židovský lidový spolek Theodor Herzl pro Jihlavu a okolí, Jüdischer volksverein Theodor Herzl. Předsedou byl Richar Wissenstein, místopředsedou Dr. Sigmund Werner, který se o založení spolku zasloužil. Členů bylo 102.

1907

Do gymnázia v Jihlavě nastoupily první židovské dívky: Gertrude Morgenstern z Brna a Mathilde Eisler z Vyklantic.

1908

Leo Mahler založil přádelnu na dnešní Polenské ulici.

1909

Založeno Židovské akademiské prázdninové sdružení Hamonea, Jüdisch-akademische Ferialverbundung Hasmonäa. Předsedou byl Walter Pollak a toto sdružení mělo 23 členů.

1910

Založen sportovní spolek S.K. Makkabi – Iglauer jüdische Turn – und Sport-Verrein. V roce 1926 pořádal tenisové zápasy na kurtech ve Vrchlického ulici u Štefánikových kasáren. Dále byl také založen Židovský turistický klub Blauweiss.

Tento rok byla také vydána knížečka Obrana číslo 3, autor Alois Chytil z Brna. Je to silně protižidovský text. Na straně 52 je zdůrazněno, že v Jihlavě patří celý obchod s obilím výhradně Židům. Autor na závěr uvádí:“ Morava židů prostá bude také prosta Němcův.“

1910 – 13

Pokusy JUDr. Aloise Feigla o znovu založení Českožidovského spolku v Jihlavě.

1913

Druhým jihlavským rabínem se stal Dr. Friedrich Weiss.

1914

Předsedou Židovské náboženské obce byl Simon feldmann.

1915

Löwensteinovu továrnu v Tovární ulici převzala Všeobecná rakouská továrna na obuv ve Vídni, která vyráběla vojenskou obuv.

1918

Z nadace manželů Löwitových byl pořízen nadační dům v Benešově ulici, kde byla zřízena zimní modlitebna, byt rabína, knihovna a zasedací a pěvecký sál

1919

8. ledna se na jihlavských ulicích objevily plakáty vyzývající k bojkotu židovských obchodů. Židé byli spojováni s Němci a němectvím.

10. ledna reagovala Lidová rada židovská v Jihlavě dopisem zaslaným vládnímu komisaři Dr. Hovůrkovi. Vyjádřila loajální postoj vůči nové republice a přihlásila se rozhodně o svoje práva. Zakrátko se situace uklidnila.

Předsedou Židovské náboženské obce se stal JUDr. Eduard Kraus.

V květnu téhož roku byl založen Spolek českých Židů pro Českomoravskou vysočinu. Sídlo měla tato organizace v Jihlavě, členů 300 a předsedu JUDr.Aloise Feigla..

Na židovském hřbitově byl postaven památník obětem I. světové války, na kterém je uvedeno 33 padlých.

1. listopadu svolal Spolek českých Židů v Jihlavě do Prahy první republikový českožidovský sjezd.
A konečně v tomto roce byl také učiněn pokus o založení poltické strany National jüdische Vereinigung.

1919 – 23
V Jihlavě krátce působila židovská sociálně demokratická strana dělnická Poale Zion.

1920
Jihlavským rabínem se stal Dr. Albert Schweiger z Kroměříže.

1921
V Tovární ulici č. 6 zahájila výrobu Jihlavská továrna na obuv. Měla vlastní prodejny po celé republice.
Při sčítání lidu bylo zjištěno, že Jihlava má celkem 28.179 obyvatel, z toho 1.180 Židů.
Byla opravena synagoga, zpevněn krov ocelovými táhly a celá stavba byla elektrifikována. Současně byl také opraven nadační dům v Benešově ulici č. 30-
Založen Spolek židovských skautů Techelech Lava, předsedou Dr. Sigmund Werner.

1924
Předsedkyní Spolku izraelských žen byla Emma Hellmann. V čele spolku Makkabi byl JUDr. Moritz Heilig.

1925
Předsedou Chevra Kadiša se stal Karl Bondi
15. listopadu získali Židé v Jihlavě ve volbách do parlamentu 476 hlasů.

1926
V čele Spolku Theodor Herzl byl Karl Lang.

1928
1.ledna nastoupil po dvouleté pauze na místo jihlavského rabína Dr. Arnold Grünfeld z Chebu.

1930

Hospodářskou krizí byl postiženy i jihlavské textilní podniky. Kernova továrna ve Starých Horách zastavila provoz. Došlo i k propouštění zaměstnanců v Löwových závodech v Heleníně a Malém Beranově.

V tomto roce bylo v Jihlavě registrováno 1.025 Židů.

1931

Předsedkyní Spolku izraelských žen se stala Ida Ornstein. Předsedou spolku Makkabi byl Oskar Winter a později Karl Lang.¨

Jihlavská obuvnická firma Humanic v Tovární ulici omezila výrobu a roku 1934 byla uzavřena. Ředitelem byl komerční rada Karel Kačer, jehož celá rodina zahynula v plynových komorách v Osvětimi.

Erwin Lang koupil bývalou Kernovu továrnu ve Starých Horách a obnovil výrobu.

Předsedou Židovské náboženské obce se stal Richard Weissenstein, předsedou Spolku Theodor Herzl Alfred Sommer.

1932

5. března se konal v Legiodomě karneval Spolku českých pokrokových Židů Jihlava.

V červenci se několik skautů Techelech Lavan z Jihlavy zúčastnilo táborového setkání skautů v Borohrádku u Nymburka

1933

Předsedou Spolku Theodor Herzl se stal Emil Fischer. 24. dubna se jihlavští Židé na základě situace v Německu rozhodli bojkotovat německé zboží a tiskoviny. Vystoupili z německých nežidovských spolků a rozhodli se vyjmout děti z německých škol. Současně organizovali peněžní sbírku na pomoc židovským uprchlíkům z Německa. Opatření bylo neveřejné.

1934

8. ledna byl Husův pomník a šest židovských obchodů v Jihlavě pomalováno hákovými kříži.

1935

Předsedou Spolku Theodor Herzl byl Josef Popper. V Palestině působil jako československý vícekonsul Dr. Viktor Grünwlad, rodák z Jihlavy.

1937

Předsedou Chevra Kadiša byl Berthold Ornstein. V čele sboru Schod Zion byl Karl Schnürmann. Předsedou spolku prosa chudých žáků Chanuka byl Julius Ornstein. Předsedou spolku Theodor Herzl Robert Seidner. Předsedkyní Židovské organizace žen Wizo byla Cecilie Pollak a zástupkyní Selma Grünfeld.

1939

30. března byla v nočních hodinách vypálena jihlavská synagoga v Benešově ulici. Ještě téhož roku byly trosky odstraněny. Ve městě byl vyhlášen výjimečný stav, po desáté hodině večerní nesměl niko na ulici. V noci ze 7. na 8. dubna byla vypálena obřadní síň na jihlavském židovském hřbitově. Později byla zdemolována a odstraněna. Úřadovna Židovské náboženské obce v Jihlavě byla přemístěna do přízemí soukromého domu v ulici Palackého č.30.

15. července v noci byly demolovány židovské víkendové chaty v Pekelském údolí u Rantířova a v tamní hospodě na zahradě se objevil nápis ŽIDI VEN.

1. září došlo k první vlně zatýkání. Mezi jinými byl zatčen i jihlavský rabín Dr. Arnold Grünfeld. Prošel několika koncentračními tábory, zahynul 19. července 1941 v pokusné plynové komoře ústavu euthanazie v Pirně u Drážďan.

1940

Po dobu nepřítomností rabína v Jihlavě zastupoval jeho úřad Moises Ingber, toho času rabín v Třebíči. Jihlavští Židé vystěhování do okolních obcí a měst včetně Prahy.

21. června byly jihlavské ulice a náměstí přejmenovány. V květnu byly Židé z Jhlavy a okolí soustředěni do sběrného střediska v Třebíči a následně převezení ve dvou transportech do Terezína. Dne 18.5.1942 transport Av – 720 osob, přežilo 42 a 22.5.1942 trasport Aw – 650 osob, přežilo pouhých 18.

1941

24. ledna byl vedením Židovské náboženské obce pověřen JUDr. Karel Maisel, který měl jako jediný povolen kontakt s místním gestapem.

1944

Do Českého Šterberku byla zaslána část duplikátů židovských matrik z Jihlavy a Polné, kde na zámku náhodně přečkaly dobu okupace.

1945

Krátce po osvobození se navrátilo do Jihlavy pouhých 32 Židů. Bývalá Židovská ulice byla přejmenována na Brožíkovu, uvedený stav trval až do roku 1990, kdy se tato ulice opět dočkala názvu Židovská. Řízení Židovské náboženské obce se ujímá Otto Kohn.

1946

30. září se rozhodnutím ministerstva školství a osvěty Židovská náboženská obec Jihlava stává jediným reprezentantem zaniklých obcí v Dačicích, Jemnici. Slavonicích, Telči, Třešti, Třebíči a Velkém Meziříčí.

16. prosince Chevra \kadiša v Jihlavě zastoupení Arnoštem a Richardem Weissensteinovými a Otto Kohnem žádá úřady o povolení činnosti. Spolek však byl 24. listopadu 1950 zrušen a stejně tak i další rodící se židovské spolky: Spolek izraelských žen Jihlava, Židovský lidový spolek Theodor Herzl Jihlava, spolek Šir Zion Jihlava, Spolek Chevra Kadiša Batelov, spolek izraelských žen Třešť a Spolek Makkabi Jihlava.

1948

6. listopadu byl zřízen společný rabinát pro Kolín, Poděbrady, Hradec Králové, Pardubice a Jihlavu se sídlem v Kolíně. Rabínem byl Dr. E. Feder.

1960

Ke 100. výročí narození Gustava Mahlera byla na domě Znojemská číslo 6 odhalena pamětní deska. (autor M. Knobloch).

1966

v tomto roce byly odstraněny dva domky z bývalé obřadní síně na židovském hřbitově a úvodní část pohřebiště byla využita pro rozšíření ulice U Cvičiště.

1969

Podle návrhu Mileny Kubíkové-Veselé byla na jihlavském židovském hřbitově postavena nová obřadní síň.

1991

V květnu byly v Jihlavě přejmenované vybrané ulice. Znovu Mahlerova na místo N. Belojanise.

1992

9. dubna byla slavnostně odhalena pamětní deska obětem holocaustu v Jihlavě v Benešově ulici, poblíž místa bývalé synagogy. Dar Esther Porat rozené Hemanové z Jihlavy. Přítomen byl i velvyslanec státu Izrael Yoel Sher a další hostě. Na desce je ovšem chybné datum vypálení – 15. března místo 30. března 1939.

1994

10. června byl v Kosmákově ulici otevřena expozice Mladý Gustav Mahler v Jihlavě.

1995

7. května byl slavnostně odhalen pomník obětem holocaustu na židovském hřbitově v Jihlavě. Přítomen byl israelský velvyslanec Moše Yegara.

2003

Na jihlavském židovském hřbitově proběhla inventarizace všech hrobů. K tomuto datu je tedy celkem 1.379 hrobů, z toho 126 dětských.

Příloha č. 19

www.visitjihlava.eu

Kresba jihlavské synagogy od Gustava Kruna pocházející z roku 1930

Příloha č. 20

www.galerie.zjihlavy.cz

Fotografie synagogy z Benešovy ulice v roce 1928

Příloha č. 21

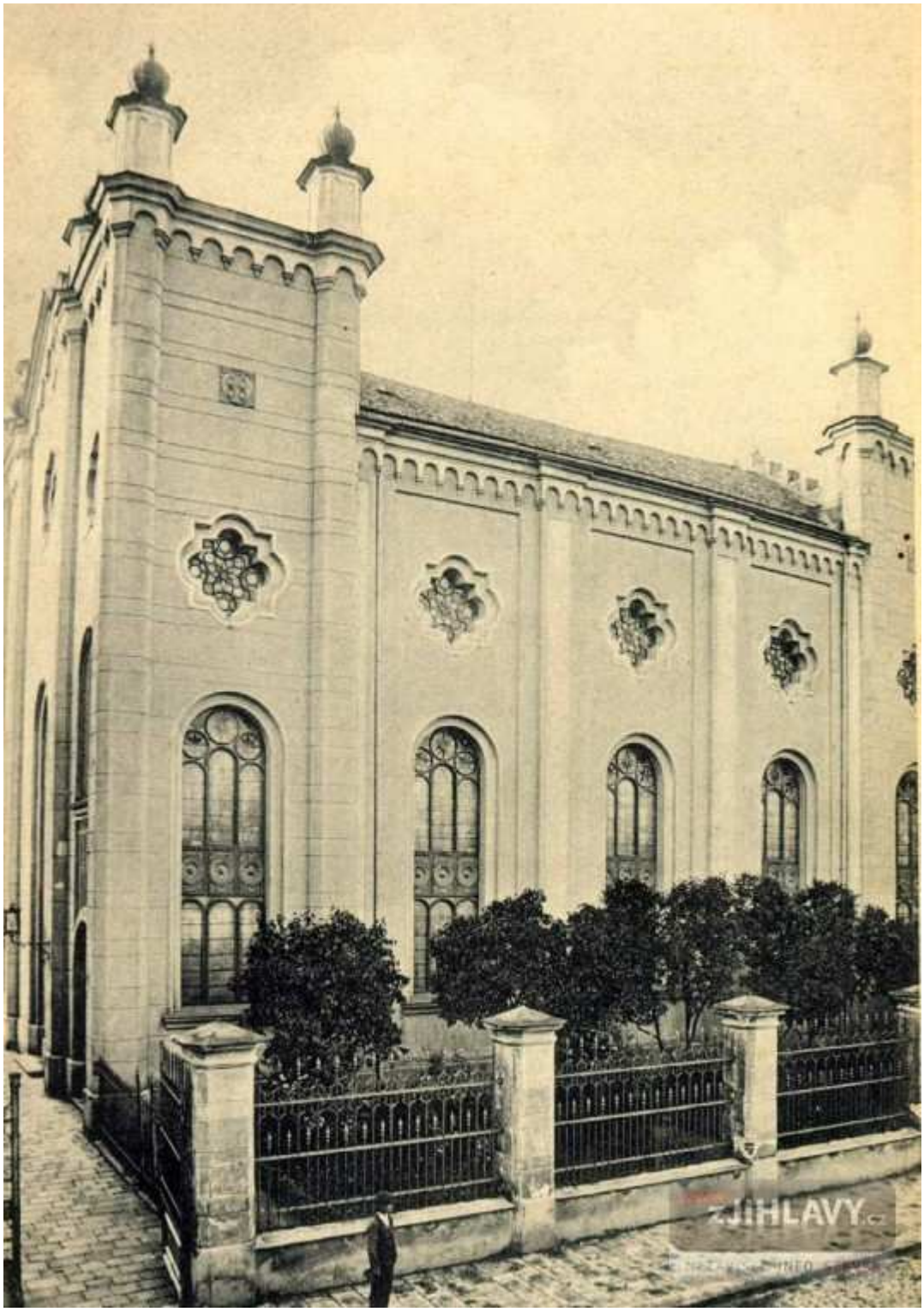

www.galerie.zjihlavy.cz

Fotografie synagogy pár let před jejím vypálením nacisty v roce 1939.

Příloha č. 22

foto J. Kuncová-Zadražilová

V jihlavském archivu

Příloha č. 23

foto J. Kuncová-Zadražilová

Rozhovor pro ČT při čištění židovského hřbitova v Jihlavě

Příloha č. 24

foto J. Kuncová –Zadražilová

Jeden z mnoha plakátů, které tvořily výstavu v obřadní síni židovského hřbitova v Jihlavě

Příloha č. 25

foto J. Kuncová-Zadražilová

Akce přepisování jmen jihlavských obětí holokaustu, opět za asistence ČT.

Příloha č. 26

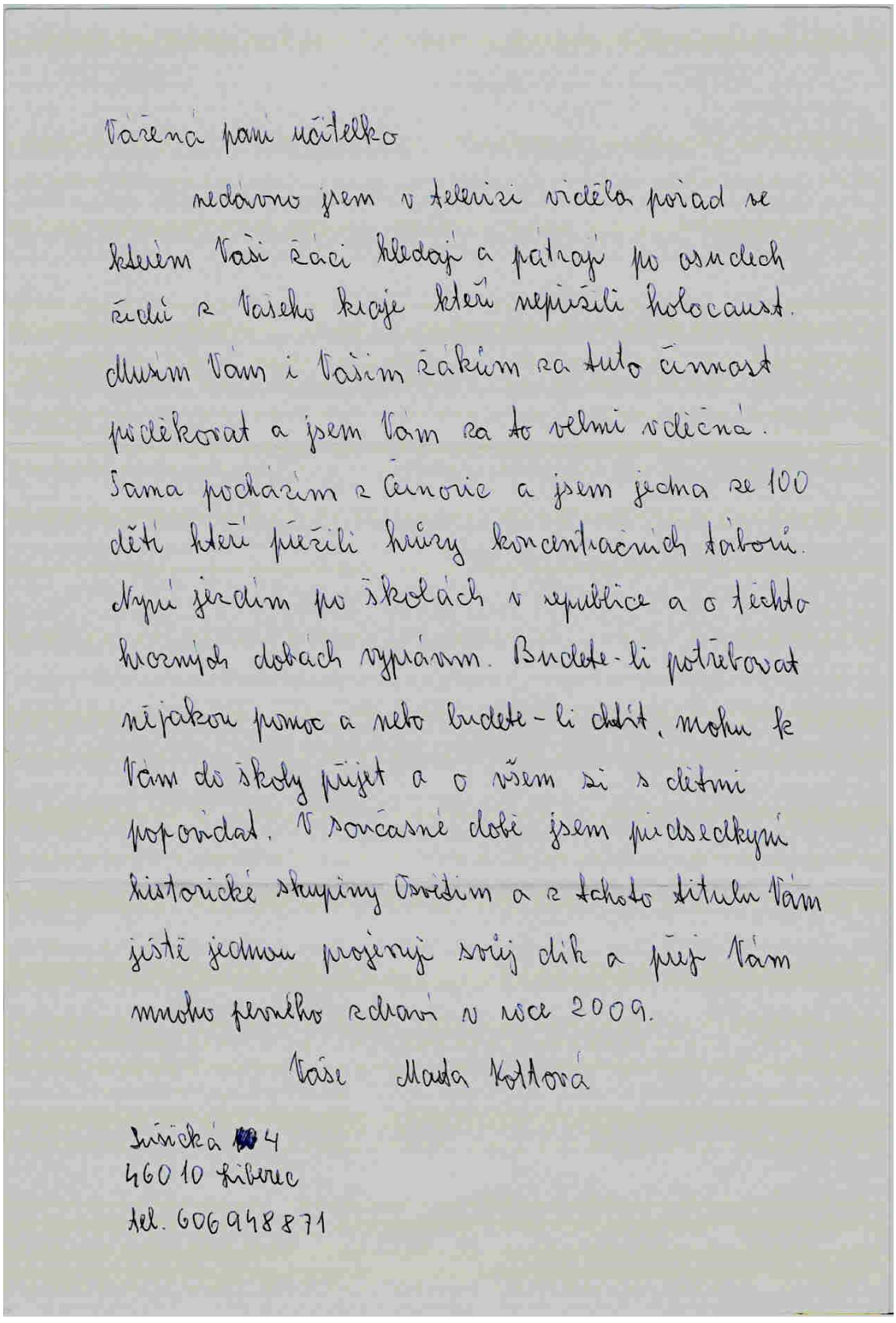

Vážená paní učitelko

nedávno jsem v televizi viděla pořad ve kterém Vaši žáci hledají a pátrají po osudech židů z Vašeho kraje kteří nepřežili holocaust. Musím Vám i Vašim žákům za tuto činnost poděkovat a jsem Vám za to velmi vděčná. Sama pocházím z Černovic a jsem jedna ze 100 dětí kteří přežili hrůzy koncentračních táborů. Nyní jezdím po školách v republice a o těchto hrozných dobách vyprávím. Budete-li potřebovat nějakou pomoc a nebo budete-li chtít, mohu k Vám do školy přijet a o všem si s dětmi popovídat. V současné době jsem předsedkyní historické skupiny Osvětim a z tohoto titulu Vám ještě jednou projevuji svůj dík a přeji Vám mnoho pevného zdraví v roce 2009.

Vaše Marta Kottová

Jušická 4
46010 Liberec
tel. 606948871

Dopis od paní Kottové.

Příloha č. 27

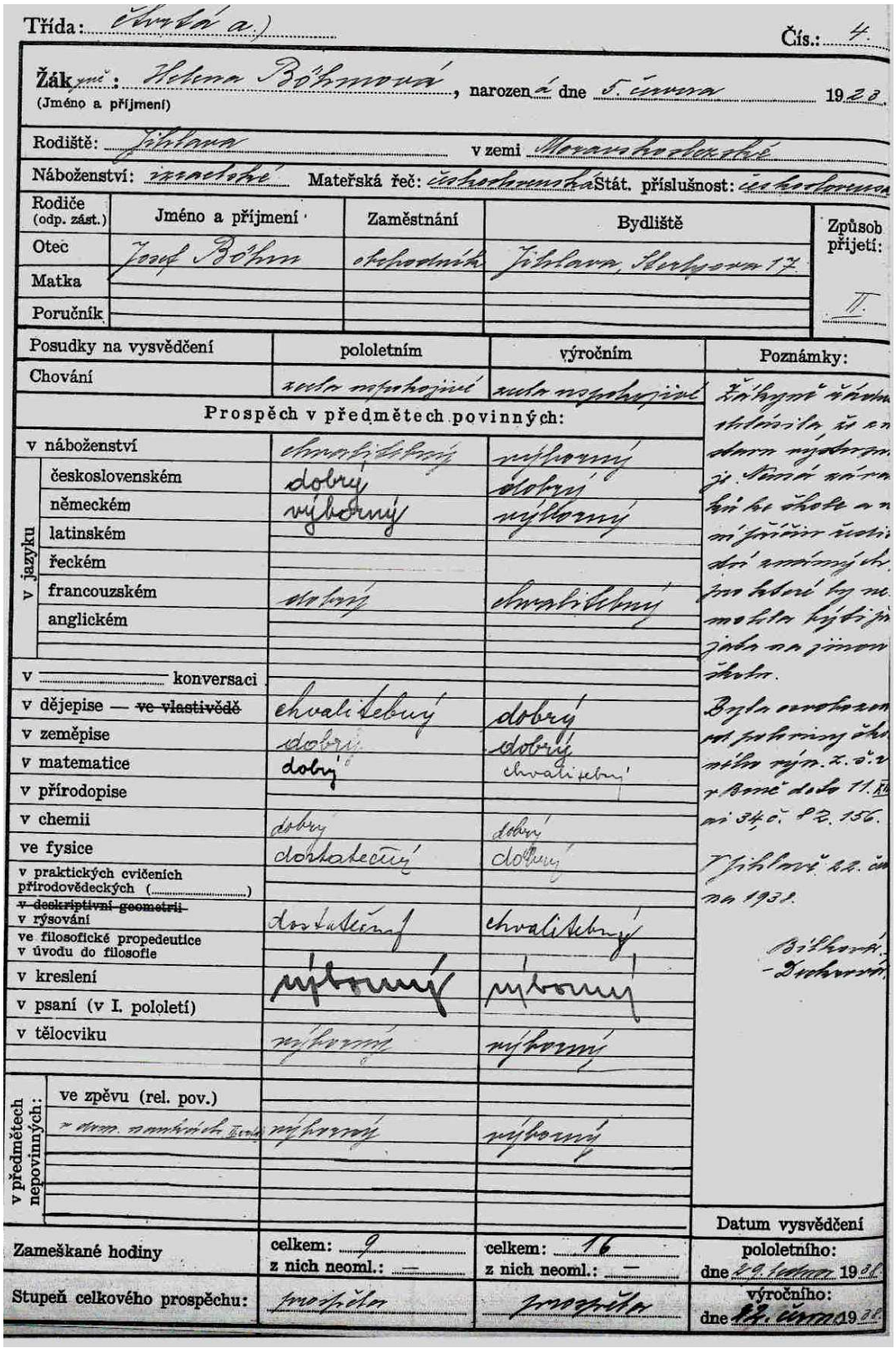

Třída: čtvrtá a.) Čís.: 4.

Žák, -ně: Helena Böhmová, narozen, -á dne 5. června 19 22.
(Jméno a příjmení)

Rodiště: Jihlava v zemi Moravskoslezské

Náboženství: římskokat. Mateřská řeč: československá Stát. příslušnost: československá

Rodiče (odp. zást.)	Jméno a příjmení	Zaměstnání	Bydliště	Způsob přijetí:
Otec	Josef Böhm	obchodník	Jihlava, Seifertova 17.	II.
Matka				
Poručník				

Posudky na vysvědčení	pololetním	výročním	Poznámky:
Chování	velmi uspokojivé	velmi uspokojivé	Žákyně věnova...

Prospěch v předmětech povinných:

	pololetním	výročním
v náboženství	chvalitebný	výborný
v jazyku: československém	dobrý	dobrý
v jazyku: německém	výborný	výborný
v jazyku: latinském		
v jazyku: řeckém		
v jazyku: francouzském	dobrý	chvalitebný
v jazyku: anglickém		
v ____ konversaci		
v dějepise — ~~ve vlastivědě~~	chvalitebný	dobrý
v zeměpise	dobrý	dobrý
v matematice	dobrý	chvalitebný
v přírodopise		
v chemii	dobrý	dobrý
ve fysice	dostatečný	dobrý
v praktických cvičeních přírodovědeckých (____)		
~~v deskriptivní geometrii~~ v rýsování	dostatečný	chvalitebný
ve filosofické propedeutice v úvodu do filosofie		
v kreslení	výborný	výborný
v psaní (v I. pololetí)		
v tělocviku	výborný	výborný
v předmětech nepovinných: ve zpěvu (rel. pov.)	výborný	výborný

Poznámky: Žákyně věnova... obdržela, že ... dosti nadpr... je ... stání stá... hlí ke škole a ... mí přičíst ... dní zmeškaných ... pro které by ... mohla být ... jiná než jinou ... škola. Byla osvobozena ... pro horiny ... ního výn. z. ... v Brně dne 11. ... ai 34 č. 82. 156. V Jihlavě dne ... na 1932. Böhmová - Dobrovská

Zameškané hodiny	celkem: 9 z nich neoml.: —	celkem: 16 z nich neoml.: —	Datum vysvědčení pololetního: dne 29. ledna 1932
Stupeň celkového prospěchu:	prospěla	prospěla	výročního: dne 27. června 1932

OA Jihlava

Helenčino vysvědčení

Příloha č. 28

foto VilémFrendl

Fotografie Heleny Böhmové pár dní před transportem do Terezína.

Příloha č.29

foto. Lenka Kopčáková

Fotografie z besedy s paní Oranou a panem Vilímkem u nás na škole o osudy „zmizelé“ Helenky.

Příloha č. 30

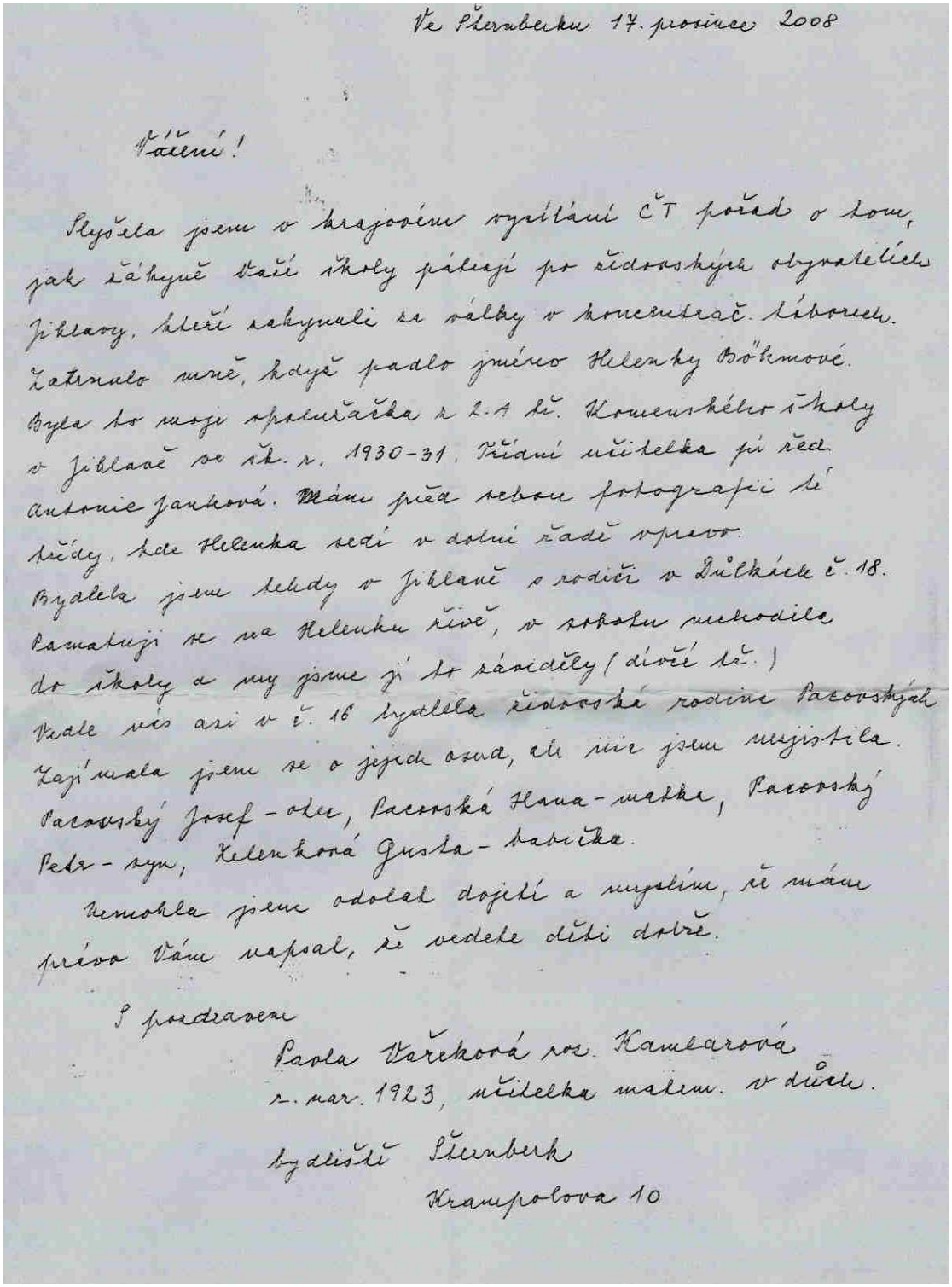

Ve Šternberku 17. prosince 2008

Vážení!

Slyšela jsem v krajovém vysílání ČT pořad o tom, jak žákyně Vaší školy pátrají po židovských obyvatelích Jihlavy, kteří zahynuli za války v koncentrač. táborech. Zatrnulo mně, když padlo jméno Helenky Böhmové. Byla to moje spolužačka z 2.A tř. Komenského školy v Jihlavě ve šk. r. 1930-31. Třídní učitelka jí řed. Antonie Janková. Mám před sebou fotografii té třídy, kde Helenka sedí v dolní řadě vpravo. Bydlela jsem tehdy v Jihlavě s rodiči v Důlkách č. 18. Pamatuji se na Helenku živě, v sobotu nechodila do školy a my jsme jí to záviděly (dívčí tř.) Vedle nás asi v č. 16 bydlela židovská rodina Pacovských. Zajímala jsem se o jejich osud, ale nic jsem nezjistila. Pacovský Josef - otec, Pacovská Hana - matka, Pacovský Petr - syn, Zelenková Gusta - babička.

Nemohla jsem odolat dojetí a myslím, že mám právo Vám napsat, že vedete děti dobře.

S pozdravem

Pavla Vařeková roz. Kamlarová
r. nar. 1923, učitelka matem. v důch.

bydliště Šternberk
Krampolova 10

Dopis paní Vařekové, který přišel na naši školu

Příloha č. 31

foto J. Kuncová-Zadražilová

Hromadná fotografie Před jednou, se jmény židovských obětí, popsanou stěn. Na té přímo za námi jsme našli jména Kateřiny a Leopolda Adlerových.